

VABA SÕNA

NR 27 SEPTEMBER 2018

Veel veidi- ja ongi 2018 aasta sügis käes! Oli vast kuum suvi, oli imetlustvääriv suve lõpp, kuid veelgi enam on imestamist, kui palju tähtpäevi, sündmusi, kohtumisi ja juhtumeid selle suve lõpuprogrammi sisse mahtus! Ja tasub juurelda, mis neist juhtumistest olid arukad, sisutihedad või mis tüütu rumaluse-na sümbolset keskkonda reostavad...

9. mai kogunesime - nagu tavaliselt EOK juhatuse kauaaegse esimehe kol. Juhan Saare kalmule, kus lahkunuga samal päeval sündinud kol. Edgar Ääro 86. sünnipäeva tähistasime, 8. mail kogunesime ka endise riigivanema Kaarel Eenpalu 130 sünnipäeva tähistama, 14. mail aga tähistasime Eesti Piirivalve looja kindral Ants Kurvitsa sünnipäeva, Sõjamäe mälestusväljakul meenutasime 675 a möödumist Sõjamäe lahingust (1343).

14. juunil – leinapäeval asetasime Värskas pärja Nõukogude võimu ohvriks langenud Eesti ohvitseride mälestuseks, 22. juunil tähistasime Mustla alevikus sõjasangar Alfons Rebase mälestusplaadi avamist ja ühtlasi tema 110. sünnipäeva, mis oli 24.06.1908.

21. juunil täitus 78 aastat kommunistlikust riigipöördest Eestis. Kuid 22. juunil 1993 taasasutati Eesti Piirivalve Ohvitseride Kogu, 22. juunil 1941 käivitatus aga tuntud *Direktiv nr 21*, ametliku nimega „*Unternehmen Barbarossa*“ - rünnak NSVL vastu.

4. juunil 1884 sünnib Otepääl Rahvuslipp! 26. juunil 1941 algas nn Jätkusõda – Nõukogude armee ründab Soomet, 3. juulil 2001 täitub Eesti Eruohvitseride Kogul 17 tegevusaastat! 20. juulil tähistame Eesti Õhuväe aastapäeva, 28. juulil koguneme Sinimägede lahingut mälestama, 3. ja 6. augustil 1945 loobib USA aatomipomme Jaapanile, 13. augustil 1961 –algab *Berlin –Mauerbau*, seega 56 aastat müüri ehitamisest Berliinis, mis kommunistliku režiimi lõpu algamiseks oli märgilise tähendusega ja mis kinnistus 19. augusti putšiga Moskvast. 31. augustil 1994 –lahkub Vene sõjavägi. Ja aastal 79 - seega 1939 aasta eest - hävitas vulkaanipurse Pompei. Kuid tähtsam kõigist – 23. augustil avasime Kommunismiohvrite Memoriaali!

Ja kõiki neid üksikuid ülesloetud tähtpäevi meie 2018 aasta suvel raamis pidev võõra-usuliste ja ilmsete vägivaldatunnustega rahvamasside sissetung Euroopasse. Ei ole selge, millisel määral on tegemist endiste koloniaalvallutuste sümbolse tagasilöögiga, mis kogu Euroopat on tabamas, kuid tegu on nakkav- juba kuuleme sõnumeid raskest migratsiooni-lainetusest ka Ladina-Ameerika maades. Seega – maailm ei ole jätkuvalt rahumeelne paik elamiseks. Ja ka meil siin rahumeelses Eestis, kus migrantide sissevool on tegelikult kestnud 73 aastat, tuleb valmis olla võimaliku uue migrantliku sissevooluga toimetulemiseks. Kuid näiliselt rahumeelset elu hoiab kasvavas pinges suurriikide omavaheline pidev ähvardav hoiak, uute relvadega hooplemine, pingete kõvemaks pingutamine.

H.P.

EVL – XXV KOKKUTULEK

Eesti Vabadusvõitlejate Liidu suur ülemaaline igaaastane kogunemine toimus 30. juunil Raplas ja tegemist oli koguni juubeliüritusega – kahekümneviiendat - 25 ! - korda kogunesime! Juubelikokkutulek algas 30. juuni keskhommiku paiku Rapla kirikuaias, kus rivistusime Vabadussõjas langenute mälestusmärgi ette, liputoimkonnad poolkaares mälestussamba taha.

Piduliku pärgadepaneku alustasid Eesti Kaitseväge nimel kindral Martin Herem ja Vabariigi Valitsuse nimel justiitsminister Urmas Reinsalu, kes oma sõnavõttudes rõhutasid Eesti eest võidelnute mälestuse jäädvustamise tähtsust koos uute põlvkondade kasvatamisega. Rapla maakonna nimel pani pārja volikogu esimees - kaitseliitlane leitnant Renee Kokk, Eesti Vabadusvõitlejate Liidu nimel EVL juh-esimees van.leitnant(e) Tiit Pöder, Riigikogu nimel Tarmo Kruusimägi. Asetati rohkesti mälestuskimpe ja pärgi, süüdati leinaküünlaid.

Järgnes tänujumalateenistus kahetornilises paekivises Rapla kirikus, teenis Kaitseväge van.kaplan kol. leitnant Aivar Sarapik. Jumalasõnale lisaks mälestati nimeliselt kõiki uue Eesti Vabariigi teenimisel langenud võitlejaid.

Kirikust siirdus vabadusvõitlejate üksus koos oma mittekooesseisuliste kaaslastega üsna lähedal asuvasse rahvamajja juubelikogunemisele kohasele kõnekoosolekule.

Ülevaatliku sõnavõttuga Liidu tegemistest esines EVL juh.esimees van.ltn (e) Tiit Pöder:

Eelmisel aastal tähistasime Eesti Vabadusvõitlejate Liidu – EVL- 25. tegevusaastat, tänane kokkutulek siin Raplas on seega juba kahekümnekuues.

Mõtte luua Eesti sõjameeste-vabadusvõitlejate organisatsioon tekkis juba enne Eesti taasiseseisvumist. 1990. aasta suvel toimus katse korraldada Toris esimene sõjameeste kokkutulek, mis tuli ära jätta okupantide jõustruktuuride kohaletoomise tõttu. Esimene endiste sõjameeste kokkutulek toimus 08.07.1991 Toris. Selle korraldajaks oli Tori Kihelkonna Muinsuskaitse Selts, kuid kuna mõlemad kokkutulekud toimusid enne EVL loomist, siis neid ei ole arvestatud EVL kokkutulekutena. Sellest alates algas üle Eesti maakondlike sõjameeste-vabadusvõitlejate ühenduste loomine.

08.02.1992 moodustati Tartus vabadusvõitlejate maakondlike organisatsioonide katusorganisatsioon EVL, mille eesmärgiks on Vabadussõja ja Sinimägede vaimu säilitamine ja edasikandmine rahva mälus. Sama tähtsaks peeti ka noortes kaitsetahte ja isamaa armastuse kasvatamist. Üheks põhiliseks ülesandeks on samuti mälestuste talletamine ja kirjastamine nendest, kes on võidelnud ning andnud elu Eesti vabaduse ja sõltumatuse eest.

20.06.1993 kinnitati EVL põhikiri ja astuti Ülemaailmse Eesti Vabadusvõitlejate Keskuse liikmeks. Käesolevaks ajaks on ülemaailmne keskus oma tegevuse lõpetanud ning selle järeljäänud liikmed on end registreerinud Eestis maakondlike organisatsioonide liikmeteks.

EVL koosseisu kuulus 13.04.1996 seisuga 18 organisatsiooni ligikaudu 4000 liikmega, lisaks maakondlikele organisatsioonidele veel Eesti Lennuväepoiste Klubi, Klubi Viking - Narva ja Idapataljonide Võitlejate Klubi. Nüüdseks on oma tegevuse lõpetanud Eesti Lennuväepoiste Klubi ja

Idapataljonide Võitlejate Klubi ning maakondlikest organisatsioonidest Järva ühing ja Valgamaa ühendus. 01. jaanuari. 2018 seisuga oli EVL liikmeskond ligikaudu 850 sõjameest-vabadusvõitlejat. 14.02.2012 tunnustas Riigikogu oma otsusega Eesti riikliku iseseisvumise eest relvaga käes võidelnud mehi vabadusvõitlejateks, kuid veteranideks ei ole neid tänapäevani tunnustatud. Siinkohal tahaks vahendada katkendit Peaministri Vabariigi Presidendi ülesannetes Jüri Uluotasa kõnest 17.08.1944: “Vabadussõda jätkub praegu. Küll erinevates ja keerulisemates ajaloolistes tingimustes, kui eelmine. Mitte orjade kari, mitte palgasõdurid, vaid väike, kaine põhjamaine rahvas võitleb praegu oma eluruumi, oma vabaduse eest. On raske laim ja solvamine, kui keegi mõtleb või ütleb teisiti. Õigel teel on kogu eesti rahva olemise kaitsel need Eesti mehed, kes relvaga käes võitlevad praegu ja edaspidi. Nendest sõltub kogu Eesti rahva olevik ja tulevik.”

Uluots jätkas eksiilis Eesti Vabariigi järjepidevust, kuni Peaminister Vabariigi Presidendi ülesannetes Heinrich Mark andis oma volitused üle Eesti Vabariigi Presidendile Lennart Merile.

Siinkohal tahaks mainida, et Eesti ja Läti üksused kuulusid II MS küll Relva-SS koosseisu, kuid oli selge erinevus mujal Lääne-Euroopas komplekteeritud vabatahtlike SS-üksuste vahel. Nimelt: eestlastel ja lätlastel puudus rahvussotsialistlik ideoloogiline motiiv Relva-SS astumiseks. Peamotiiviks oli tahe kaitsta oma kodumaa piire uue läheneva punainvasiooni eest, et ei korduks 1940-41. aasta genotsiid. Loodame, et meie poliitikud suudavad selle tõsiasja selgeks teha ka meie praegustele liitlastele.

EVL-ga on liitunud paljud aastatel 1990 -1994 Eesti Kaitsejõududes teeninud ohvitserid ja allohvitserid, kes taastasid kaitsejõud Nõukogude okupatsioonivägede kohaloleku ajal ning kuuluvad samuti vabadusvõitlejate hulka, kuid ei ole leidnud tunnustamist veteranidena.

Vabadusvõitlejatel on tihe koostöö oma relvavendadega Lätist ja Leedust, Soomepoiste pärimusühinguga, samuti Soome ja Poola sõjaveteranidega.

Neli korda aastas ilmub EVL infoleht “Vaba Sõna”

Eeskujulik korras on hoitud vabadusvõitlejate rahula Tallinna Metsakalmistul, mida on seatud eeskujuks paljudele teistele matmispaikadele. Tavaks on kujunenud vabadusvõitlejate iga-aastased suvised kokkutulekud, seekordne on seega kahekümne viies. Siinkohal tahan tänada meie koostööpartnereid - Kaitseministeeriumi, Kaitseväe Peastaapi, Kaitseliitu, Eesti Õhuväge, kohalikke omavalitsusi, ERAF-i ja teisi hea koostöö ning abi eest meie põhikirjaliste eesmärkide täitmisele kaasaaitamisel. Samuti tahan tänada eelmisi EVL juhatuse esimehi, kes on läbi 25 aasta edasi kandnud vabadusvõitluse ideaale ja lippu ning need edasi andnud järgneva põlvkonna sõjameestele-vabadusvõitlejatele.

Tegevus Eesti ohvitseride memoriaali rajamiseks on kandnud vilja – 23. augustil avati Maarjamäel kommunismiohvrite memoriaal, mille üheks osaks on genotsiidi ohvriks langenud Eesti ohvitseride memoriaal.

EVL koostöös Kaitseliiduga on programmi Eesti Vabariik 100 raames kaardistatud ning vastavalt ka tähistatakse Vabadusristi kavaleride hauad Eesti kalmistutel. Eraldi tahan tänada meie Tartu ühendust, kes andis välja Vabadusristi kavaleride haudade kataloogi ja Siberi vangilaagrites loodud populaarsete laulude lauliku.

Jõudu ja edu Eesti Vabadusvõitlejate Liidule edaspidisteks aastateks. Elagu Eesti!

Järgnenud saalikoosolekul esinesid pikemate sõnavõttudega Rapla ajaloo ja Vabadussõja ausambast Toomas Tõnisson ja Rapla sõnumilehe peatoimetaja Tõnis Tõnisson. Ettekanded olid oma põhjalikkuse poolest väärt mingit erikohtlemist iseseisvate ajalooliste väljaannetena, mis meie kokkutuleku üldisel foonil vajalikku mõju ei saavutanud.

Sõnavõtude vahel esines Kaitseväge orkester oma vähendatud koosseisus, esines ka rahvalike lugude esitaja muusikarühm.

Piduliku juubeliaktuse lõpetas organisatsioonisiseste tunnustuste - aukirjade ja rinnamärkide näol - jagamine.

Aktuse lõppedes sõideti tugevale sõdurilõunale

H.P.

EESTI VÕIDUPÜHA – ON SAANUD ALGUSE 90 AASTAT TAGASI LÄTIS WÖNNU ALL SAAVUTATUD EESTI VÄGEDE VÕIDUST BALTISAKSA LANDESWEHRI JA SAKSA RAUDDIVIISI ÜLE

WÖNNU LANGES!

Lõuna väerinnalt -meie sõja-kirjasaatjalt 23. juunil 1919. Täna hommikul, kell pool 8 tormasivad soomusrongide dessantosad Wõndu sisse. Majad ning majade katused olid kuulipildujaid täis. Linnas awati Landeswehri poolt meie peale maruline tuli. Meie mehed ei kõssanudki: nad ei wastanud. Nad tormasid ainult hurra - hüüetega otsekohe waenlase kallale. Algas hirmus käsitsi wõitlus. Wehklesid püssid, wälkusid täigid ja – langesid, ning langesid mehed. Meil tuli uulits uulitsa järel tikuwõitluses ära wõtta. Sakslased andsid ühe seisukoha teise järel ära, kuni linn neist wiimaks täiesti tühjenes. Meie saime saagiks 3 rasket suurtükki, hulk kuulipildujaid, 2 soomusautot ja palju muid sõjakraami, mille arw alles selginemata. Jaamas langes muu seas meie kätte üks kaubarong. Waenlane põgeneb. Soomusrongide dessantosad ajawad taga. J. (Päewaleht 25.06.1919)

Tänavu möödub 95 aastat Võnnu võidust. Võidusammas oli püstitatud 1924. aastal Vabadussõjas langenud eestlaste ja lätlaste mälestuseks, Nõukogude ametivõimud olid samba 1951.aastal hävitanud. Ausamba taastamise algatus tuli Läti Cēsise Rahvarinde tugigrupilt. 1997. aastal pöördusid lätlased Eesti Vabariigi poole palvega, et ka eestlased toetaksid ausamba taastamist. Samba ehitamisel oli nimelt materjalina kasutatud dolomiiti, mida nüüd Lätis enam ei kaevandatud. Seetõttu palusid lätlased abi meilt analoogilise materjali leidmiseks ja nii veetigi 140 tonni Saaremaa dolomiiti Võndu - Cesisesse, kus valmis sellest dolomiidist 18 meetri kõrgune obelisk - Võidusammas.

Samba rahastamisel osalesid Läti ja Eesti vabariigid ning Kanada eestlased. Läti poolega lepiti kokku, et iga viie aasta järel kogunetakse samba juurde, süüdatakse võidutuled, korraldatakse ühine sõjaväeparaad.

7. ja 8. juunil oli rühm Eesti Vabadusvõitlejate Liidu ning Eesti Eruohvitseride Kogu liikmeid Kagu-Eesti ajalooliste paikade külastamise ekskursioonil. Retk algas Varbola linnusel, kus Einar Laigna –kol.ltn.(e)- pidas pikema ajaloolis-filosoofilise loeng-mõtiskluse nii Eesti muinasloost kui ka Varbola linnusest eriti.

Edasi liiguti Valka, kus endistes Piirivalve staabi ruumides sisse seatud Militaarmuuseumis kuulsimise muuseumi algataja ja tegeliku looja, endise PV ohvitseri major Meelis Kivi sisukat loengut muuseumi rohkete eksponaatide ja üldse ka muuseumi initsiatiivil korraldatavate sõjamängude kohta.

Valgast liikusime edasi Lätimaale Cesisesse, eestlastele tuntud endisaegse nimetusega kui Võnnu ja balti-saksa antud nimega kui Wenden.

Üsna pikal linnaekskursioonil ja hiljem maastikul Vabadussõja-aegsetel lahingupaikadel andsid selgitusi Läti Kaitseväe eruhvitserid Maris Nilkas ja Evalds Krievins. Suhtlemine Läti ohvitseridega korraldus läbi vene keele, mis viimase aja vähese tarvitamise tõttu on kaunis nurgeliseks muutunud. See puudus aga ei takistanud nii mõndagi reisilist koduteel sama nurgelist „Jazõkit“ tarvitamast. Küsimus, kas kaja eelmistest aastakümnetest või ühe keele võimas külgehakkamine?

Tagasi kodumaale tuldi üle Ikla, teel saime muude vaatamisväärtuste kõrval näha ka põhimõtteliste majanduslike mõjutusvõtete toimel tekkinud massiivset ülepiirilist alkoholikaubandust. Kokkuvõttes- kordaläinud ja hariv retk!

H.P.

28. JUULI 2018 SINIMÄGEDEL

28. juuli keskpäeval kogunesime jälle meile nii pühasse paika – Virumaa Sinimägedele, et austada 74 aasta eest toimunud Sinimägede kaitselahingutes langenute mälestust.

25. juulist 12. augustini 1944 toimus teadaolevalt kõige raskem välilahing Eestimaa pinnal Lembitu Madisepäeva lahingust saati. Ründavat kommunistlikku väärusku pealesuruva nõukogulaste hiigelarmee vastu astusid Läänemaade vaimsust ja sõltumatust kaitsvad tuhanded eestlased, sakslased, taanlased, norralased, hollandlased, vallooniid-belglased, flaamid-belglased, oli ka soomlasi ning rootslasi. Eestlaste usk ja eesmärk võitluseks oli meie sõjaeelse vabariigi taastamine, läänemaade sõdurid olid kohal oma Euroopat kaitsmas kommunismi-nimelise kurjuse eest. Lahingud nendel kolmel künkal, mis ometi ka nimesid kandsid – idasuunalt lugedes Lastekodumägi, Grenaderimägi, kõrgendik 69,9 ja mis kokku need meile tuntud Sinimäed moodustasid, olid raske- mad, kui kunagi varem, raskemad kui isegi tuntud Verduni lahing, nagu ka üks I Maailmasõja läbi- teinud saksa kindral tõeliselt asja tundva sõdalasena väitis.

Tänavusele Sinimägede kogunemisele oli tulnud märgatavalt vähem rahvast – eks aeg teeb oma töö, vanad võitlejad lähevad aegamööda oma ettenähtud teed, loodetavasti kuhugi sinna üles... Tegelik mälestusaktus algas seekord lipurivistuse ja pärgade panekuga. Peeti vajalikud palvused, esitati mõned päeva tähtsust rõhutavad kõned.

EVL nimel esines Tiit Pöder:

Sellel aastal möödub 74 aastat kaitselahingutest Narva ruumis ja Sinimägedel. Siin mälestame kõiki Eesti 1944. aasta kaitselahingutes langenuid. Siin astuti relv käes punaväe vastu punaväe uuele sissetungile. On väidetud, et vales mundris. Munder ja relvad olid tõepoolest laenatud, kuid käisel kandsid võitlejad Eesti riigi tunnust, kraenurgal Vabadusristi südamikujutist. Enamlaste suurrünnakute edukast tõrjest võtsid osa III germaani soomuskorpus kindral Steineri juhtimisel koos vabatahtlike diviiside Nordlandi ja Nederlandiga, Eesti 20. Diviis, 11. Ida-preisi jalgväediviis ja paljud maaväeüksused koos tehnikaga.

Siin näitasid eesti sõdurid, kes nad tõeliselt on, kui Isamaa ja vabadus on ohus. Ja Sinimäed jäidki murdmatuks. Meie suurim tänu ja kummardus teile, kes te üheksa kuu jooksul hoidsite siin Sinimägedel kinni idast pealetungivate röövlite ja mõrvarite jõukusid!

Tervitusega esines Läti Ülikooli õppejõud, ajaloomagister Oskars Kriegers:

Austatud Eesti leegionärid! Tervitan Teid Narva ja Sinimägede lahingute 74. aastapäeval! Pikkades ja rasketes lahingutes kaitsesite te sangarlikult oma Eestit. Eesti 20. diviis ei taganenud Sinimägede ja Narva lahingute ajal sammugi. Vaid rinde üldine olukord põhjustas taandumise. Teie – leegionärid, olete need lahingud võitnud!

Eesti leegionäride kangelasteod ei tohi ununeda, nendest tuleb jutustada uutele põlvkondadele – väsimatult.

Selle kohta on väga hästi öelnud leegionär ja ajaloolane Uldis Ģermanis - rahvas, kellel on oma sangarid ja kes neid ei unusta, on murdumatu! Andku jumal, et meie riikides rahu ja kord säiliks, et sõjakoledused jääksid vaid minevikku. Eesti leegionärid – soovin teile tugevat tervist! Taevariik kõikidele igavikku varisenud leegionäridele!

Mälestuskogunemine jätkus seekord Sinimägede muuseumi õuel, Sinimägede mälestus kogunemisele nii omast sõdurisuppi ei pakutud.

Kuid levis sõnum, et meie Kaitseväe poolt asetati hommikul pärjad Ida-Virumaal asuvate Sinimägede memoriaalile ja langenud punaarmeeleaste mälestustähisele II Maailmasõja lahingutes langenute ja kannatanute mälestuseks. Memoriaalide juures pidas langenutele hingepalvuse kaitseväe vanemkaplan kol.leitnant Aivar Sarapik.

Elavat huvi äratav venekeelne tekst monumendil, mille jalamile kaitseväe pärg paigutati: Вечная слава героям... Au kangelastele langenud võitluses meie kodumaa vabaduse ja iseseisvuse ees! Nii saimegi teada, kes õieti meie iseseisvuse eest võitlesid. Ja langesid.

Kaitseväe Peastaap andis välja vastava pressiteate: Eesti rahvas kannatas II Maailmasõjas sarnaselt paljude teiste Euroopa rahvastega nii Nõukogude Liidu kui ka natsionaal-sotsialistliku Saksamaa kuritegelike režiimide okupatsioonide all ja võitles nende mõlema vastu. Eesti Vabariik on mõlema Eestit okupeerinud totalitaarse režiimi ja nende käsilaste inimsusvastased kuriteod korduvalt hukka mõistnud!

Kahjuks tuli meile nii tähtsa ürituse korraldamisel ette mõningaid arusaamatusi ja üksteise vaalesti mõistmist. Nii ei lubanud korraldav toimekond vabadusvõitlejal, endisel poliitvangil üht rahvusliku loomuga lehte levitada, ja stend selle lehega lihtsalt eemaldati meile nii tavalise ja tuttava raamatuletiki kõrvalt. Mingeid põhjendusi või selgitusi mitmete intsidentide kohta pole meie Vaba Sõna küll saanud.

H.P.

LENDURITE KIVI

14. juulil kogunesime - nagu meil Eesti Vabadusvõitlejate Liidul tavaks - ka sel 2018 aastal Kuusalu taha männimetsa püstitatud meie sõja alguspäevil langenud õhuväelaste mälestusmärgi – Lendurite Kivi juurde. Ka seekord olid kokkusaamise korraldajateks EVL kõrval Kuusalu Muinsuskaitse Selts ja Eesti Õhuvägi.

Oma retke mälestusmärkide juurde alustasime nagu alati -Kiiu torni juurest. Järgnes pikem sõit Anija vallas Kõrve külas Arukalda – endise nimega Aruhärma talu õuele, kuhu on püstitatud mälestuskivi kirjaga „Külarahva abiga alustasid Põhja-Kõrvemaa metsades 1941 aastal vastupanuliikumise Eesti sõjaväelendurid. Lendurite perede abistajad Marie ja Hans Oskar mõrvati 19.VII 1941“ .

Peale Nõukogude okupatsiooni algust moodustati Eesti lennuväelastest Üksik Lennuväe Eskadrill,

mis arvati Punaarmeele alluva 22 Territoriaalkorpuse koosseisu. 27. juunil 1941 anti lenduritele käsk lahkumiseks - „täiendõppele“ Venemaale. Mehed otsustasid põgeneda – saadud käsk oli ilmselgelt mõrvarlik - võeti suund Põhja-Kõrvemaa metsadesse, et alustada metsavennasõda. Lendurite grupi abistajateks sai Aruhärma talu pererahvas. Selle eest ründas talu Vene hävituspataljoni üksus, talunikud mõrvati, talu põletati...

27. juuni 1941 õhtul saabunud käsule evakueeruda Venemaale täideti nii, et lendurid otsustasid alustada võitlust punavaenlase vastu Eesti metsades. Leiti sobivaid asumis-ja elukohti, metsa oli põgenenud üle 40 lenduri. Nõukogude julgeolek sai teateid lendurite võitlusgrupist, 13. juulil 1941 toimus vene piirivalveüksuste rünnak. Peaaegu olematu relvastusega võideldi koguni mõni tund, siis hajuti rühmadena.

Kõnnu metsades langenud kaasvõitlejatele avasid Eesti lendurid 12. juulil 1942 mälestusmärgi kapten Kalmeti langemiskohale - graniidirünga, millel plaat langenute nimedega. Uue nõukogude okupatsiooni saabudes kivil olnud mälestusplaat langenute nimedega – enne Nõukogude võimuorganeid – eemaldati kohaliku elaniku poolt ja peideti ning seda pole ka pärast Eesti taasiseseisvumist suudetud leida.

10. juulil 1994 taastati kohalike elanike ja Kuusalu Muinsuskaitse Seltsi ettevõtmisel ja Kaitseväge juhataja kindral Aleksander Einseini osavõtul nii kivi kui ka plaat langenud lennuväelaste nimedega. Mälestusmärk sai kohalike elanike poolt nime „Lendurite Kivi“.

Selle Aruhärma talu mälestusmärgi juures alustasimegi oma mälestusretke, korraldasime talu õuel väikese mälestustalituse, paar sõna selgituseks ütles sõjaaegne õhuväelane Gunnar Laev. Edasi liigume juba kaunis pika kolonnina „Lendurite Kivi“ juurde, et juba ettevalmistatud mälestustalitusega mälestada Eesti lendureid, kes metsavendadena võitlesid ja langesid 1941. aasta juulikuu võitlustes N liidu piirivalveüksuste vastu. Talitusel võttis sõna ka Kuusalu vallavanem, meie poolt andis toonastest sündmustest ajaloolise ülevaate major Hillar Kaeval. Kuusalu flöödipuhuja-neiu muusika saatel esitasime isamaalisi laule.

Lendurite Kivil on plaat Eesti sõjaväe-lendurite nimedega, kes siin, selle mälestusmärgi läheduses võitlustes langesid:

- Sv.lendur - kapten Johannes Kalmet- langes võitluses 13. Juulil 1941
- Sv. lendur-kapten Arnold Streimann- langes võitluses 13. Juulil 1941
- Sv. lendur-kapten Oskar Aksel –langes võitluses Härmakosul 13. Juulil 1941
- Sv..lendur-leitnant Martin Terts - langes võitluses 13.juulil 1941
- Aviomotorist v.seers.Johannes Tombah – langes võitluses Aegviidus

Mälestustalituse lipu langetamise järel kostitas Kuusalu naiskodukaitse meid traditsioonilise hernesupiga. Leppisime kohtuda samas aasta pärast.

Nüüdseks on Lendurite Kivi mälestuskogunemisel kohtunud 24 korda.

H.P.

EESTI ÕHUVÄGI - 99

20.juuli tähistab Eesti õhuvägi oma loomise aastapäeva, tänavu toimus see tähistamine aga juba 99-dat korda! Õhuväe aastapäeva tähistatakse 20. juunil vastavalt omaaegse Eesti Vabariigi sõjaministri kindralmajor Jaan Sootsi 1923.aasta 13.aprillil välja antud päevakäsule. Kuna Eesti Vabadusvõitlejate Liidu koosseisus on nii sõja-aegseid, kui ka tänaseid juba erruarvatud õhuväelasi, võttis Ämari lennubaasis aastapäeva pidulikust aktusest osa ka rühm EVL liikmeid.

Kell 11.30 tervitati Eesti Kaitseväge ülema kindral Riho Terrase saabumist, Õhuväe tervitus-meeskond oli üles rivistatud lennukite tehnilise hoolduse angaaris.

Vabariigi hümn järel ütles aktuse avasõnad Õhuväe ülem kol Jaak Tarien, kes andis põhimõttelise ülevaate tänapäevase Õhuväe seisundist ja tähendusest nii Eesti Kaitsejõududes kui NATO-s. Seejärel anti üle Õhuväe ülema ergutised.

Järgnes Õhuväe „Aasta meeskond 2018“ tunnustamine – Mr. Jonathan Elwes, The Royal Air Squadron esindaja, Ühendkuningriikidest.

Järgnes Kaitseväge ülema kindral Riho Terrase sõnavõtt, ühtlasi anti üle kaitseväge ülema ergutus.

Kell 12.10 algas Õhuväe ülem vahetuse tseremoonia. Õhuväe lipu üleandmisega kolonel Riivo Valgele tunnustas senine ülem kolonel Jaak Tarien seega oma aujärje loovutamist. Uus õhuväe ülem kolonel Riivo Valge on Kaitseväes teeninud 1994 aastast, on kahel korral omandanud USA magistrikraadi ning teeninud Saksamaal NATO õhuväe peakorteris Ramsteinis, on osalenud NATO missioonidel Bosnias, ning Liibüas. Alates 2012 aastast oli ta õhuväe staabiülem. Kolonel Jaak Tarien on meie kaitseväes teeninud 1994 aastast, õhuväe ülemana 2012 aastast.

Senise toetava tegevuse tunnustamiseks andis Eesti Vabadusvõitlejate Liit kolonel Jaak Tarienile üle EVL teeneteplaadi.

Aktus lõppes sobiva kohvilauaga.

Õhuväe esindus ja EVL rühm asetasid seejärel lennubaasis asuva mälestusmärgi „Katkenud lend“ jalamile tänapärgjad. Mälestusmärgi „Katkenud lend“ kujundas skulptor ja selleaegse Kunstiinstituudi professor Kalju Reitel, kes oli ise ka Teises Maailmasõjas lahingulendur. See monument jäi aga autori skulptor-lenduri viimaseks tööks. Tänapäevase õhuväe jaoks on see mälestusmärk sümboliks pea kõikidel pidulikel sündmustel.

H.P.

ALFONS REBANE – 110

24. juunil möödus 110 aastat ühte kõige kõrgemat sõjaliste teenete aumärki –tunnustust- Tammelehtedega kroonitud Rüütliristi kandnud eestlasest ohvitseri Alfons Rebase sünnist.

24. juunil 1908 Valgas sündinud Alfons Vilhelm Rebane sai sõjalise alghariduse 1929 aastal tollaegses Tondi sõjakoolis, sai ohvitseriks ja 1935 aastal ülendati leitnandiks. 1940 aasta punasel suvel teenis v.ltn. Rebane veel mõnd aega sõjaväes, kust õige pea Nõukoguliku režiimiga vastuollu sattudes- vallandati. Sõja puhkedes liitus Rebane metsavendade suve-sõjaväega, hiljem astus Saksa sõjaväe koosseisus võitlevasse Idapataljoni.

Kriitilistes olukordades lahinguüksuste juhina sai ta kohe tunnustuseks Raudristi, eriti raskeid lahinguülesandeid täites sai ta aga - esimese eestlasena - nimelt Rüütliristi, millele hiljem lisandusid need kuulsad Tammelehed.

Peale otsustavaid poliitilisi muutusi Euroopas ja NSVL-i nimelise äriühingu pankrotti asus Eesti Vabariik oma endist ajalugu taastama. Viljandi kandist pärit endised Nõukogude vastu võidelnud mehed löid oma ühingu – Eesti Sõjameeste Sakala Ühingu, mille liikmed pidasid endastmõistetavalt oma liikmeskonda kuuluvaks ka Alfons Rebast.

Kõrge lahinguordeniga austatud A. Rebase 110 sünnipäeva tähistamiseks paigaldas nimetatud Sakala Ühing Viljandimaale Mustla linnakesse, maja seinale, kus sõjasangar oli elanud - tahvli, mälestamaks kõige kuulsamat II Ilmasõjas võidelnud Eesti võitlejat. Kohaliku kiviraiduri Kalev Pehme tehtud mälestusplaadil on Rebane kujutatud ajakohases Relva-SS vormis, kuid rõhutatud Eesti võitlussümbolikaga.

Ajakirjandus ja üldsus suhtus tähendusrikka seinaplaadi ilmumisse erilise entusiasmita. Eesti Välisministeerium arvas, et tegemist on lihtsalt eraalgatusega, mida täiendas Viljandi vallavanem - pole midagi ette võtta, tahvel kinnitati ju eramaja seinale!

Seevastu Venemaa Kremli – nimeline juhtimiskeskus suhtus tahvli paigaldamisse - erilise meelepaha ja valuga! Vene välisministeerium nimetas ettevõtmist aga koguni natsismi-ilminguks ja kutsus rahvusvahelisi struktuure üles mõjutustegevuseks, et ometi kord lõpetataks uusfašismi levitamine Eestis!

Sakala Ühingu esindaja Jaanika Kressa, kes oli tahvlitekkimise kui sündmuse algatajaid, arvas, et Venemaa valulist reaktsiooni võis pidada ootuspäraseks ning arvas, et meil on täiesti ükskõik, mida nad seal Venemaa sügavustes asjast arvavad. Me ei mõelnud mälestustahvlit paigaldades sellele, mida Venemaa arvab või kuidas reageerib. Ega me seda nende jaoks teinud. See ei olnud provokatsioon ja tahvel paigaldati eeskätt mõeldes järeltulevatele põlvedele ja sooviga tunnustada II Ilmasõjas nõukogulaste vastu sõdinud eesti mehi, hoolimata sellest, et nad võitlustes kandsid Relva-SS vormiriietust.

22. juunil 2018 osales rühm Eesti Vabadusvõitlejate Liidu liikmeid Eesti Sõjameeste Tori Mälestuskirikus, kus süüdati vaimuliku teenistuse käigus Püha Tuli - edasiviimiseks kogu maale, et tähistada Võidupüha ja Jaanipäeva. Sama rühm liikus peale tulesüütamist edasi Viljandi lähedale Mustlasse, et avaldada austust Alfons Rebase mälestusele tema mälestustahvli avamisel. Tahvliavamise ja püha asetamise talituse mälestustahvli ees viis läbi õpetaja Elve Bender. Asetati lilli, süüdati küünlai.

Järgnes tagasihoidlik kohvilaud koos tuttavate sõjaaegsete sõdurilaulude ühislaulmisega.

Siinkohal tasub meenutada, et ka Alfons Rebase 100 sünniaastapäeva tähistamisel - seega 10 aasta eest - leidis jõudusid, kes takistasid Eesti Vabadusvõitlejate Liidul vastava mälestustahvli paigutamist Valga Kaitseliidu maja seinale. Valiti koht põhjusel, et Rebase sünnimaja oli sõjas hävinud. Mälestusplaat ei leidnudki väärikat ja ausalt määratletud kohta linnaruumis, vaid peideti Valga muuseumi tagumise trepikoja seinale, kus ta on tänaseni.

Peale Virumaa vallutamist sakslaste poolt 1941. a suvel sai Alfons Rebane 11. augustil formeeritava Virumaa Omakaitse ülemaks, kuid juba 1. septembril astus ta Saksa Armeesse teenistusse, määrati Rakveres formeeritava *Sicherungsgruppe* 18415. kompaniiülemaks ja omistati Saksa auaste *Oberleutnant*. Talveks viidi kompanii Gatshina'sse, kus oli oma suusakompaniiga võitluses partisanidega Põhjarinde tagalas. 01.01.1942 ülendati Rebane *Hauptmanniks*.

Talvel suunati Rebane koos kompaniiga Volhovi rindele venelaste rünnakut riivistama, mis ka õnnestus. 6. Eesti julgestusüksust formeeriti ümber kolmeks idapataljoniks, 1942. a suvel määrati Rebane Idapataljonide staabi sideohvitseriks. Augusti lõpul 1942 määrati ta 658. idapataljoni ülemaks. Veebruaris 1943 viidi pataljon Volhovi rindele, kus märtsis osales Punaarmee suurrünnaku nurjamises. Juunis 1943 ülendati Rebane majoriks.

1944. a jaanuaris alanud Punaarmee eduka suurpealetungi ajal jätsid sakslased tema pataljoni Volhov-Novgorodi piirkonnas taandumist katma. Rebane ei rünnanud peajõududega sealt, kust sõjastrateegilise loogikaga oleks pidanud ründama, vaenlane aga tühjendas sinna oma raskerelvade torud ja ründas... Rebasel õnnestus tekitada vaenlasele Surkovos ja Vaskovos eriti suuri kaotusi. Kinni püütud punaarmee raadioteatest selgus, et hävitatud oli 2/3 vaenlase diviisit - seega päästis ta palju Saksa väeosi ümberpiiramisest ja tõi ka oma pataljon lahingutes välja. Nende lahingute eest autasustati teda esimese eestlasena Raudristi Rüütliristiga.

Peale raskeid lahinguid Venemaal toodi pataljon Eestisse ja liideti formeeritava 20. Eesti SS-vabatahtlike diviisiga. Märtsi algul osales Rebane veel oma pataljoniga võitlustes Krivasoos, kust murdis välja piiramisrõngast. Järgnevalt komandeeriti ta piirikaitserügementide taktikaliseks nõuandjaks, mais aga määrati õppebrigaadi "Nord" Eesti ohvitseride kooli juurde.

Juunikuus 1944 määrati Rebane 47. SS-vabatahtlike rügemendi 2. pataljoni ülemaks. Pataljoniga taandus ta Narva jõelt Tannenbergi liinile - Sinimägedesse. Suve lõpul suunati Rebane koos pataljoni ja omanimelise võitlusgrupiga Lõuna-Eestisse. Punaarmee rünnaku tulemusena septembris jäi Rebane koos oma võitlusgrupiga Emajõe ääres piiramisrõngasse, kuid suutis ka sellest välja murda. 24. septembril ületas ta oma järelejäänud meestega Eesti-Läti piiri.

Alles jäänud Eesti üksused koondati Neuhammerisse Ülem-Sileesias, kus Rebane määrati 46. relvagreneride SS-rügemendi ülemaks. Vahepeal ülendati ta ka *SS-Obersturmbannführeriks*. Jaanuarikuus suunati Eesti diviis rindele Oppelni alla, kus kogu Saksa korpus oli jäänud piiramisrõngasse. Diviisil õnnestus piiramisrõngast välja murda, väljamurdmise käigus sai surma aga diviisiülem brigf Augsburg, keda Rebane lühiajaliselt asendas. Peale piiramisrõngast väljatulekut pidi ta aga uuesti piiramisrõngasse tagasi minema, et tuua välja sinna sisse jäänud korpuse juhtkond, mis ka õnnestus. Selle eest esitas korpuse ülem kindral Koch-Erlach ostuf Rebase Tammelehtedega Rüütliristi saamiseks ülendati *SS-Standartenführeriks*. Peale lahinguid koondati diviis Balkenheim'i täiendamisele, aprillis aga oldi jälle rindel - Schönau rajoonis. 9. mail autasustati Rebast Raudristi Rüütliristi Tammelehtedega. Peale sõja lõppu õnnestus staf Rebasel jõuda lääneliitlasteni ja end vangi anda. Läände oli õnnestunud jõuda ka tema perekonnal.

H.P.

SU LIETUVA ŠIRDY -LEEDU ON MEIE SÜDAMEIS!

EVL ja EVTÜ rühm Leedu poliitvangide ja partisanide kokkutulekul Ariogalas – 04.08 – 05.08

4. augustil toimus Leedu VR keskosa Ariogala - nimelises väikelinnas traditsiooniline Leedu poliitvangide ja endiste partisanide kokkutulek. Ariogala linnake on küll väike, kuid rikka ajalooaga. Juba 13. sajandil ehitati sinna puidust linnus, mille Saksa rüütlid küll samal sajandil maha põletasid, seejärel hävitati linn Maailmasõdades eriti siis, kui Punaarmee linnast suurt midagi järgi ei jätanud. Linn on saanud mitmel korral linnaõigused, siis need jälle kaotanud. Tänapäeva linnaõigused sai linn eelmise sajandi keskpaiku, mis kehtivad tänaseni. Linnas elab umbes 3500 elanikku ja ta on ka ühtlasi samanimelise valla keskus - Raseiniai rajoonis Kaunase maakonnas.

Tänavu osales sellel poliitvangide ja partisanide kokkutulekul – juba mitmendat korda - ka Eesti Vabadusvõitlejate Liidu 15 liikmeline delegatsioon Marek Nummu juhtimisel.

Tallinnast sõitsime välja 3. augusti hilisõhtul kell 23.00. Sõidukiks oli renditud mugav Mercedes-tüüpi autobuss, millel oli kliimaseadmed ja tumendatud aknaklaasid, mis oli eriti mugav just palavaid ilmu arvestades.

Esimese pikema peatuse pidasime Pärnus, edasi kulges sõit kuni Lätini peatusteta. Peatusi tehti kokku veel neljal korral, viimane peatus enne sihtkohta jõudmist aga juba Leedus - Panevežyse linnas.

Olles seega sõitnud kogu öö, jõudsime kella kaheksaks hommikul Ariogala linna – kokkutuleku kohta - Dubysa jõe kaunis ürgorus, 92 meetrit merepinnast.

Parkisime oma sõiduki sündmuskoha lähedusse otse jõe kaldale, kus peale kerget einet ja riiete vahetust liikusime määratud kogunemispaika.

Piduliku tseremoonia algus korraldati linna katoliku kiriku kõrval Taurupio tänaval. Sinna jõudmine polnudki nii lihtne nagu algul tundus - esimene kolmandik teekonnast kulges järsul tõusul piki oru nõlva, õhusoojust oli aga juba +27 ja see näitas tõusutendentsi. Kolm delegatsiooni liiget loobusid sellest teekonnast, küll aga olid tublid neli naisliiget, kes läbisid ränkkraske mäkketõusu reipalt ja ilma nurisemata.

Peale poole tunni matka jõudsime higistades ja lõõtsutades sihtkohta. Kuna rivistumiseni oli aega veel 45 minutit, saime tänava vilupoolsel serval pisut hinge tõmmata. Olime kogunemiskohal esimesed ja seega saime aega ka kohalikku kirikut ja selle ümbrust uudistada.

Tasapisi hakkasid kogunema ka kohalikud ametlikust rongkäigust osalejad. Kell 09.45 alustati rivistusega: rivi etteotsa astus lippur Leedu VR lipuga vardas, seejärel sõjaväe orkester, orkestri järel kandsid kuus sõdurit laialilaotatud riigilippu, järgnesid mustades vormiriietes 1991 aasta Vilniuse teletorni kaitsjad, kes samuti kandsid laotatud, kuid väiksemat riigilippu ning ka Ukraina lippu. Meie koht rivis oli just nende järel.

Rivistuti kolmele viirus, meil lippur ja kaks assistenti ees ning kuna esindasime mitte ainult oma organisatsiooni vaid Eesti Vabariiki, kandsime ka meie Riigilippu.

Meile järgnesid kohalikud organisatsioonid oma lippudega, ei puudunud ka laigulises vormis noored neiud, midagi meie kodutütarde sarnast, kuskil tagapool oli ka Läti delegatsioon ja rivi lõpul Leedu endised partisanid - meil metsavendadeks kutsutud - viis meest ja üks naine, kõik relvastatud erinevate riikide relvadega ja ka erinevates vormides.

Täpselt kell 10.00 alustati orkestri saatel liikumist, kuid kuna osa lippe kanti laialilaotatult, andis orkester taksammuks mitte tavalise 120 sammu, vaid kuskil 60-70 sammu minutis. Nüüd tuli uuesti läbida hommikune teekond, seekord vastassuunas s.t. laskuda piki oru nõlvakut alla. Umbes paarikümne minutiga jõudsimme kohale, nüüd rivistus kolonn ühte viirgu tribüüni ette, kuhu olid paigutatud istekohad saabuvatele külalistele.

Jäime ootama ülejäänud rahvast ja seda tuli tõesti palju! Piki orunõlva laskus alla inimvoog, samuti 3-4 inimest reas. See tulemine kestis täpselt 36 minutit. Seal võis olla ikka mitu tuhat tulijat, delegatsioonide ees kanti rajoonide või linnade embleeme ja lippe, mõned lihtsalt oma kodukoha nimesilti.

Kui nüüd enamik osalejad oli kohal - üksikuid gruppe tilkus veel pikalt - algas avatseremoonia. Kõigepealt heisati Leedu hümnit saatel Leedu riigilipp, seejärel Läti ja Eesti lipud.

Ülimalt uhke tunne oli seista õlg - õla kõrval ühtses rivis kõigi kolme Läänemere-maa esindajatega ja tunda vähemalt sellel hetkel meie ühtekuuluvust. Tahame siiralt loota, et see ühtekuuluvus jääb kestma igasugustes - ka rasketes - olukordades.

Seega kokkutulek oli pidulikult avatud, meile anti rivi, võisime oma lipud kokku rullida ja ära viia oma bussi. Kuna õhusõiduki ajaks ületanud +30 pügalat, saime ka oma higest märjad vormid seljast ning võimaluse riietuda vastavalt ilmastikule.

Samal ajal algas umbes tunnipikkune jumalateenistus, seejärel toimusid vaheldumisi kontserdinumbritega Leedu Valitsuse, Seimi (riigikogu) liikmete ja ühiskondlike organisatsioonide esindajate sõnavõttud, tervitussõnavõttuga esines ka meie delegatsiooni juht Marek Nummu.

Kogu üritus oli hästi ja läbimõeldult korraldatud, toitlustus oli nagu ka meie kogunemistel - väliskõikide toel, toit ja joogid olid vähemalt meie jaoks umbes poole odavamad, väliväljakäike oli paigutatud piisavalt, järjekordi ei tekkinud, samas oli ka kätepesu võimalus.

Kella kolme paiku hakkasime meie ennast tagasisõiduks sättima, kuigi pidu oli veel täies hoos. Kuskil kella 17.00 paiku jõudsimme tagasi Panivežysesse, kus meile oli tagatud hotellis ööbimine. Kuna eelmise öö olime kõik magamata ja palav päev oli seljataga, siis tutvuda kohaliku linnaga polnud kellelgi tahtmist, olgugi, et tegemist oli Leedu suuruselt 5 linnaga - umbes 88 000 elanikku ikkagi. Peale kergest õhtustamist - puhkama.

Hommikusöök hotellis oli kell pool kaheksa, kell 08.30 asusime koduteele. Lätimaal, üsna Leedu piiri lähedal, on keskaegne Bauska loss, kus tegime ühetunnise peatuse lossiga tutvumiseks. Eda-

si kulges teekond rahulikult kuni Eesti piirini ja ega üks õige eestlane ei saa mööduda kohalikust alkoholi superpoest midagi nii vajalikku ostmata. Kuulus pood jättis kuidagi hulгимüügi lao mulje, kust väljastatakse kaupa edasi-müüjatele. Meie delegatsiooni liikmed küll eriti ei rikastanud Läti riigikassat, ostud olid puhtsümboolsed. Ületades Läti-Eesti piiri tekkis kohe kuidagi kodune tunne, ning kell 19.00 olimegi tagasi Tallinnas Wismari tänaval.

Kuna igal reisil sünnib alati ka mõni nali, nii ka meil. Lemmiknumbriks kujunes ühe härra telefonikõne abikaasale, kes tundis huvi, et kus ja kuidas me ööbisime, mille peale mees vastas, et magasin neljases voodis – tegelikult muidugi toas. Ennustasime kõik härrale võimalikku mitmekesisist lähitulevikku!

Kokkuvõttes oli meie reis Leetu sisuküllane ja ka õpetlik - meil toimub Pilistveres ka umbes sarnane üritus, osalevad seal aga ainult represseritud. Neid jääb iga aastaga aina vähemaks. Leedus on asjad aga nii, et üritus on kujunenud üldrahvalikuks, kus osaleb igal aastal aina rohkem rahvast.

Marek Nummu n.vbl. EVTÜ Põhja-Tallinna ja Keila piirkonnavanem

Enn Peterson, vanemleitnant (e)

NÕUKOGUDE VÕIM EESTI SÕJAVÄE VASTU AASTAL 1941

II maailmasõja sündmused on Eestile traagilised, on seotud sügava isikliku ja kollektiivse trauma-ga. Alistumine ilma relvastatud vastupanuta Nõukogude Liidule ja Eesti riigi üleandmine 1940.aasta suvel - Juunirevolutsioon või Juunipöörde nime all ja sellele järgnenud sündmused on ka täna äärmiselt vastuolulised.

Suvel 1940. alanud Eesti Vabariigi sovetiseerimise käigus formeeriti rahvuslik relvajõud ümber Punaarmee 22. Eesti territoriaallaskurkorpuseks. Nõukogude juhtkond umbusaldas uue korpuse väeosa-de koosseisu, eriti kodanluse toeks peetud Kaitseväe ohvitseride. Nii algasid juba 1940. aasta hilissuvel ulatuslikud vallandamised Eesti ohvitseride ja allohvitseride - üleajateenijate seast. Eesti sõjaväelaste hukkamised aga algasid juba 1940. aasta vahetusel. Väejooksu eest mõisteti Balti erisõjaväeringkon-na tribunali otsusel juba detsembris 1940. a. kaks eestlast-punaarmeelast surma. 6. oktoobril 1940. a. arreteeriti 86. laskurpolgu ülem polkovnik Paul Triik ja lasti tribunali otsusel maha aprillis 1941.

2. dets. 1940. a. arreteeriti 150. üksik-õhutõrjedivisjoni ülem Harald Lokk, kes suri vangistuses 21. novembril 1941. a. jaanuaris 1941. a. mõisteti surma ltn Arved Laane selle eest, et lahkus omavoliliselt teenistusest ja üritas põgeneda välismaale.

Vaatamata poliitilisele selgitustööle, mida viisid korpuses läbi poliitjuhid, säilis korpuse allüksustes nõukogudevastane meelsus, mistõttu keeldusid 333 sõdurit andmast NSV Liidule vannet - 23. veebru-ruaril 1941. a. Sellele järgnes suurem vallandamiste ja arreteerimiste laine, mille käigus suunati rea-koosseisu - teenistujaid 17. üksik-distsiplinaarpataljoni, kaadrisõjaväelased aga vallandati, degradeeriti reameheks, arreteeriti ja seejärel hukati.

Mais 1941. a. viidi 22. Eesti territoriaalne laskurkorpus Petseri Põhjalaagrisse Värskas - suvistele õppustele. Korpuse kogu juhtiv-isikkoosseis jagati seejuures nelja kategooriasse: esimene kategoo-ria – lojaalsed nõukogude võimule, need jäeti teenistusse korpuses, teine kategooria - kavatseti saata õpingutele Moskvast, et seejärel hajutada väeosadesse üle kogu Punaarmee. Kolmas kategooria - tunnista-ti ohtlikuks ja arvati arreteerimisele kuuluvaiks. Neljas grupp aga tunnistati Punaarmeele kasutuks ja soovitati teenistusest vallandada.

2. juunil 1941. a. viidi osa vanemohvitseridest täienduskursustele Frunze nimelisse sõjaväeakadeemias-se Moskvast, kus nad kõik vahemikus 19. juunil – 17. juulil 1941. a. arreteeriti ja järgnevatel aastatel hukati.

Sõjaväelaste massiline arreteerimine toimus Petseri Põhjalaagris Värskas 14. juunil 1941. Eesti rahva küüditamise päeval. Arreteerimiste edukaks läbiviimiseks piirati laager sisse, ohvitseridele-komandö-

ridele anti käsk 13.juuni öösel olla poole tunnise ettevalmistusega valmis õppustele minekuks. Peale signaali istusid ohvitserid - relvastatud isiklike relvadega - veokitele ning viidi laagrist välja.

Seejärel kästi neil peatumisel jalastuda ja ära anda isiklikud relvad. Järgnes vahistamine ja kohe teekond Siberisse, mis enamusele lõppes surmavalt.

Kokku arreteeriti Värskas laagris 224 eestlasest punakomandöri, 21. juunil 1941. aga vallandati teenistusest veel 185 kaadrisõjaväelast, keda kõiki kohe küll ei arreteeritud. 22. Eesti territoriaalses laskurkorpuses saadeti õpingutele, arreteeriti Värskas või vallandati teenistusest 401 kaadrisõjaväelast.

Seega olid arreteerimised Värskas laagris üks osa Eesti kaitseväge likvideerimisest ja osa kogu Eesti sovetiseerimisest – annekteerimisest - inkorporeerimisest. Seda toimunut tunnistame meie inimsusevastaseks kuriteoks. Siiski oli Eesti kaadrisõjaväelastel võimalus lahkuda teenistusest veel 1940. aasta augustis-septembris, mil alles hakati seda 22. territoriaalset laskurkorpust moodustama. Sõjaväelased, kes jätkasid teenistust Puna-armees, soovisid tõenäoliselt jätkata sõjaväelist karjääri isegi okupatsiooni-armees, kuid langesid ikkagi repressioonide alla kui uuele võimule mitteusaldusväärsed.

Igor Kopõtin, MA Sõjaajaloo lektor KVÜÕA

-ainetel H.P.

MEMORIAAL AVATUD!

Nüüd on see siis juhtunud! 23.augustil 2018 avati Tallinnas Maarjamäel Maailmasõjas langenud võitlejate kolme ristiga tähistatud mälestusväljaku kõrval Eesti kommunismi-ohvrite Memoriaal!

Seda sündmust kui kokkuvõtet meie kurjast ja kurvast minevikust on oodatud aasta-kümneid. Memoriaal e.Ld. *memoriäle* - mälestuskiri - koostati paljude kommunistliku režiimi terrori läbi kadunud kaasmaalaste sümbolseks mälestuspaigaks, kuna meie omaste surma-ja matmispaigad on tänase Venemaa põhja-ja idapoolsetes põhjatustes avarustes jäljetult kadunud. Ja jäävadki kadunuks. Paljudel juhtudel puudub meil vähimgi teadmine omaste viimsest puhkepaigast. Nüüd on see sümbol, nimetame seda siis kenotaafiks või memoriaaliks - olemas! Võimas ning väärikas!

Arhitektuurselt kõiki nõudmisi ja arvamisi memoriaali tekkeks ning meie usku rahuldavaid lahendusi ilmunud juba paar aastakümnet. Kuid küll oli mälestusmärgi asukoht vale ning vastuvõtmatu, küll ei sobinud mälestusmärgi meelsus, oli isegi küsimusi, et milleks?

Ometi leidis aja ning võimaluste kokkusobimine. Asusid pikale ja kurnavale tööle müstiliste nime-dega organisatsioonid nagu Memento Liidu Eesti Represseeritute Registri Büroo ehk ERRB ja Eesti

Mälu Instituut, kes vastavate kokkulepete, seniste nimekirja-raamatute ning mitmete lisaallikate alusel koostasid 2017 aastaks peaaegu lõpliku nimekirja kommunistliku režiimi ohvritest

Arhitektuurse konkursi alusel ja autoriteetse žürii valikul leiti kõiki meie ideaale, mälestusi, usku ja väärikust rahuldav lahendus. Keskne kujund on sümboolne. Teekond – kaks musta metallvooderdisega kaetud kõrget seina, nende sisekülgedele kantud rohkem kui 22 tuhande isikunimega. Põhiosa nendest isikutest - ohvritest olid poliitilistel motiividel vangistatud või küüditatud inimesed, mehed ja naised, noored ja vanad, kes seejärel mõrvati või hukkusid vangistuses või hiljem asumisel olles.

Memoriaali avamissõnad peale ühendkoori ja rahvahulga esitatud Riigihümni ütles Vabariigi president Kersti Kaljulaid, kes soojade sõnadega tänas ja samas õnnitles eesti rahvast tähtsa ajaloolise hetke saabumise eest. Järgnes mitmete tunnustatud diplomaatide ning ühiselu edendajate tunnustavad sõnavõttud.

Üle 800 sõjaväelase-ohvitseri hukkumine omab meie silmis erilisel traagilise alatoonini – ohvitserid - sõjaväelased hukkusid – langesid mitte Isamaa kaitsel vaid neid hukati, õigem oleks öelda mõrvati, kui kriminaale. Alandavamalt surma nii suurele osale ka Vabadussõja läbinud ohvitseridele on võimatu isegi ette kujutada. Ometi nii toimus ja nii jäi mälestuski nendest aja ja unustuse paksu katte alla. Nüüd on nad seal, koos vajalike sünni- ja surma kuupäevadega - juhul, kui surmapäevad on ikka teada - ning sõjalise aukraadiga.

Kaitseväe juhataja kindral Riho Terras asetaski pärga kaitseväe ohvitseride ja ametnike mälestuseks ja ütles: „Koos Eesti rahvaga kannatas kommunistliku terrori all Eesti kaitseväge. Ligi veerand meie kaitseväe, Kaitseliidu ja piirivalve kaadriohvitseridest mõrvati punase okupatsioonivõimu poolt või hukkusid nad hiljem vangistuses. On äärmiselt kahetsusväärne, et nemad, kelle peale loodeti, et nad sõja puhkedes Eesti riigi kaitset korraldaks ja juhiks, langesid esimeste seas punase terrori ohvriks.“

Kindral Terras tänas kõiki, kelle järjekindlus ja pealehakkamine on viinud väärika mälestise avamiseni.

1940. aasta suvel langes esimeste seas terrori ohvriks Eesti sõjaväeline eliit ja Vabadussõja kangelased. Enamik tegevväe kindralitest ja vanemohvitseridest, aga ka üle 500 nooremohvitseri ning eru- ja reservohvitseri arreteeriti ja hukati või suri vangistuses.

Kokku langes Nõukogude terrori ohvriks 801 tegevväes teeninud ohvitseri ja sõjaväeametnikku, mis oli veerand kogu Eesti ohvitserkonnast. Ligi kaks kolmandikku neist oli osa võtnud Vabadussõjast. Nende hulgas oli 198 Vabadusristi kavaleri.

Memoriaali arhitektuurne lahendus- loomingulise rühma arhitekt Kalle Vellevo juhtimisel koostatud - on silmnähtavalt õnnestunud, ilmselt on objekt juba lähitulevikus üleilmse tähelepanu all. Ja on olemas tingimus - kui ilmub välja lisanimesid ja andmeid kadunud isikute kohta, kantakse ka need mälestustahvlitele nii Memoriaali siseseintele - Teekonnale, kui ka välisseinale – ohvitseride hulka.

Eesti Vabadusvõitlejate Liit osales mitme oma liikmega arhitektuurse objekti nimega Teekond väljavalimisel ja hiljem ka teostusprojekti koostamisel. Ja otse loomulikult teeb aeg oma otsuse objekti nimega Memoriaal õnnestumisest või ka tema puudujääkidest / vigadest.

Õnnestunud oli ehitaja töö – AS Eesti Kinnisvarad insener Enno Parkeri juhtimisel täitis erilise hoolega niivõrd keerulisi tellija - ning ehitaja ülesandeid.

Kahjuks ilmnisid aga esimesi vigu meie suhtumistes hoopis objekti pidulikult avamisel

Ei saa ometi olla, et eestlastele nii tähtsa sündmuse üht sõnavõtjat lastakse pikalt võõrakeelse sõnavõttuga esineda, ilma mistahes tõlketa. Ja seda nähes, kui heatahtlikult valdavalt vanem-ja keskealine inglise keelt mitteoskav rahvas avamistalitusest osa võttis.

Kui valitsus eesotsa Vabariigi presidendiga oli omad sõnavõttud sõnanud, pärjad asetanud ja lahkunud, pääses liikvele ka lihtrahvas – organisatsioonid oma pärgade ja kimpudega, isegi väikese rüsina ja tõuklemisega. Ja oligi väike aga võimalikult pikalt hõõguma hakkav konflikt sündinud – ah, et ülikud

ja lihtrahvas? Tekkis küsimusi, mida kohe ka kirjasõnas kajastati – kuidas meie lahkunute nii tähtsa mälestamise juures niisugune asi sai juhtuda? Teades, et leidub asju, mida on võimatu andestada või unustada. Või võimendada. Meie keerukal ajastul eriti.

Omaette teema, mis projekteerimise käigus küll oli esil, ent kadus-oli Memoriaali seos ristiusuga. Sest kui läbi sajandite on Rist kui midagi isiklikku meie rahvast saatnud, ei ilmunud ta siiski meie Memoriaali seintele. Kas tasub uskuda, et ehk ilmub?

Nädal peale Memoriaali avamist ilmus ootamatult nii ajalehes kui TV-s – vahetult Teekonna-memoriaali kõrvale on justkui juba ammustest aegadest kavandatud suuremahuline spordihall! Selle halli projekt olevat juba kaetud mitmesuguste kohustuslike kooskõlastustega! Ja alles nüüd, peale nii tähendusriikka objekti valmimist – saame kuulda, milline on meie Memoriaali lähiümbus! Ootame asjaosaliste selgitusi – kas Memoriaali kavandanud ja ehitanud rühmad teadsid midagi võimalikest lähedusse tekkivatest ehitistest? Ja kui otsus jalgpalli-areeni ehitamiseks on lõplik, kuidas edasi elada ja Memoriaali au ning väärikust kaitsta? Jääme ootele, sest-

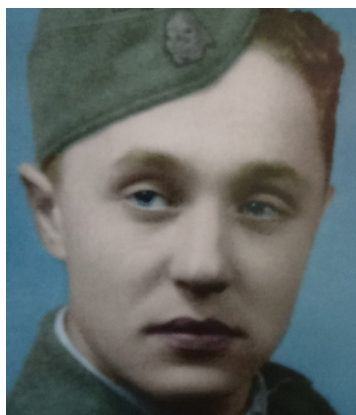
Kommunismiohvrite Memoriaal on pühendatud kõigile Nõukogude Liidu terrori all kannatanud Eesti inimestele. Kommunistlik terrorirežiim kehtestati Eesti okupeerimisega 17. juunil 1940 ja see lõppes Eesti iseseisvuse taastamisega 20. augustil 1991. Selle tagajärjel kaotas Eesti iga viienda oma veidi üle miljonist elanikust, kellest rohkem kui 75 000 mõrvati, vangistati või küüditati. ME EI UNUSTA!

H.P.

MIKHAIL BENDT

17. 06. 1924 – 14. 06. 2018

Mikhail Bendt sündis 17. juunil 1924 Tartus käsitöölise perekonnas. Isa – Julius, ema – Valentina, kes tutvusid tsaariajal Bakuus, ema oli kaukaaslanna. Pärast Tartu Rahu allakirjutamist interneerus pere Eestisse, kuid ema varase surma jäi lehest isa hooldada neli poega, seetõttu oli lapsepõlv ja noorusaeg Mihhailile raske.

Sõda tabas Mihhaili Tartus, kus peale kogu maad tabanud vägivalla tõttu kasvas temas veendumus Nõukogude kommunismi kuritegelikkusest ja teades Saksa vägede edust Idarindel otsustas astuda vabatahtlikuna Saksa sõjaväkke. Peale teenistust mitmesugustes väeosades koondus rühm noori hilisema Rüütliristi kandja Paul Maitla juhtimisel Eesti Leegioni astumiseks, peale mitmeid seiklusi jõuti aga Debica nn Heidelaagrisse.

1943 aastal andis väljaõppe saanud üksus sõdurivande, moodustati pataljon nimega „Narva“, „Wiking – diviisi koosseisus. Võitlustee viis Ukrainasse, kus Mihhailist sai pataljon „Narva“ koosseisus tõelistes tuleristsetes - kaevikusõjas grenader, hiljem õhutõrjes juba kanoniir! Ägedate lahingute käigus Harkovi ruumis sai kanoniir Bemdt raskesti haavata, evakueeriti raviks Saksamaale, kus peale tervenemist ja autojuhikoolituse läbimist sai käsu rindeleminekuks – uuesti pataljon „Narva“ koosseisu, kus legendaarsetes taandumislahingutes, väljamurdel kuulsast „Tšerkassõ“ kotist sai jälle raskesti haavata.

Järgnes pikem ravipuhkus Eestis ja Saksamaal. Peale tagasitulekut kodumaale järgnes Nõukogude okupatsioon, mida Mihhail läbis alul valenime all. Muidugi ta paljastati ja mõisteti karistust kandma vanglasse ja hiljem laagrisse. Vabadusse pääsedes ja uut elu alustades tegi teoks oma kavandatud ettevõtmise: mälestustekogumise ja kirjutamise, loengute pidamise

H.P.

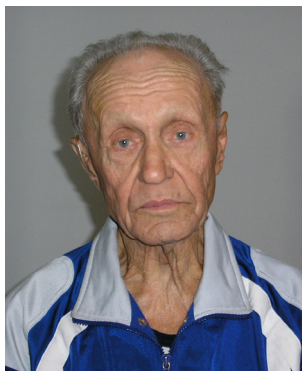
Milleeniumivahetuse kandis sattusin paaril suvel Patajon Narva kuulsatele kokkutulekutele Elvas. Olles varem palju kokku puutunud vanade sõjameestega, torkas Narva vaim oma tugeva distsipliini, terava huumori ja kartmatu, klaari hoiakuga ikkagi eraldi silma. Kuigi enam füüsilist mõõtu ei võetud, paistsid endised eliitvägede sõdurid sellegipoolest täiesti teisest puust. Aegamööda jäi võitlejaid vähemaks, mulle jäi aga mälestus nendest, sellest, millised nad kord olid olnud. Kahju küll, aga seda ei saa enam teistele edasi anda. Minu mälu ja taju on jõuetud selle ees, et uus aeg on toonud kombe üle sõita sellest, mis varem oli, kes varem olid.

Mihhail Bendt oli üks Wiking Narwa klubi loojatest. Ta oli kulutanud palju tunde arhiivides ja raamatukogudes, lugedes ja läbi töötades materjale selle kohta, mis oli hiljem kokku kirjutatud nendest ajaloosündmustest, mille osaline ta oma nooruses ise oli. Ta pidas huvilistele loenguid Teise maailmasõja lahingute kohta, olles ise saanud kaks korda haavata. Tema meenutused sõja algusest, kui ta poisikesena Tartu lähistel pidi üle elama bolshevike terrori, Tcherkassi koti läbimisest või sellestki, kuidas ta tuli Müncheni alt kodumaale tagasi ajal, mil igati mõistustlik oleks olnud enam mitte tulla, olid elamus omaette.

Mihhail oli sõjast saanud kõrvanärvi kahjustuse ja viimastel aastatel ta sageli ei kuulnud kaasvestleja repliike. Siis tuli talle lihtsalt kirjutada ja just seetõttu ei vestelnud ta telefonitsi, vaid meil, tema sõpradel, on alles tema kirjad...

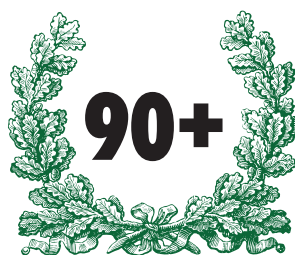
Kui alustati filmi 1944 tegemist, oli Mihhail mures, et kuidas need sõda mitteräinud mehed asjaga hakkama saavad. Ta pöördus kirjalikult nii Leo Kunnase kui Elmo Nügase poole ettepanekuga: tulge, ma räägin teile, annan nõu, millistest tüüpviigadest tuleks hoiduda, teen seda nähtud teleseriaali „Tuulepealne maa“ näitel. Et ei tehtaks midagi valesti, et film tuleks selline, nagu eest poiste elu teises maailmasõjas tegelikult välja nägi. Nüganen ei vastanud midagi, Kunnaselt tuli vastus, et neid ei huvitagi tõde.

Mihhail oli mures ka Wiking Narva klubi saatuse pärast. Ta oli viimane oma sõpradeviisikust (neist ja muust saab lugeda raamatust „Edukas algus, väärikas lõpp“), kes jõudis viimsele rivistusele. Mihhail Bendt esines lektorina Teise maailmasõja teemal paljudes ajalooklubides, mälestuspäevadel, kokkutulekutel. Tema häält on võimalik kuulda Lembit Lauri lindistatud saadetes „Kirjutamata Memuaarid“.

Ta oli väga äge ja soe inimene. Oli au olla külaline tema lauas, vahetada temaga mõtteid. Ta jättis mitmeid teemasid ja mõtteid maha, millest ma ei tea, kas suudan neid edasi ajada. „Väline hiilgus suretab aate,“ kirjutas ta oma raamatusse, mille sain temalt meie viimasel kohtumisel. Mul on südamest hea meel, et ma Mihhail Bendti tundsin. Ma ei unusta teda, nagu mitmeid teisi meie sõjamehi, kes olid mu sõbrad ja kuigi ma ei mäleta paljut ega saanud kõigest aru, on mul vaimusilme ees nende hoiakud ja see hoiab mind teerajal. Lootus sureb viimasena.

Jaanika Kressa

2018 AASTA SUVEL – ÕNNITLEME

Helmut Anis	28.08.1926 (92)	Uni Känd	27.09.1926 (92)
Herber Mets	19.08.1926 (92)	Ott Valgma	20.09.1921 (97)
Alfred Kõmmus	16.08.1925 (93)	Kalju Kelder	17.09.1925 (93)
Kalju Karu	15.08.1925 (93)	Salme Dordett	03.09.1930 (88)
Aleksander Tšesnakov	30.08.1925 (93)	Leonhard Linnak	04.09.1922 (96)
Enno Leemets	20.08.1924 (94)	Jaan Rand	09.09.1924 (94)
Voldemar Lillak	12.08.1924 (94)	Vello Rääk	16.09.1925 (93)
Ilmar Lokka	06.08.1927 (91)	Aleksander Olav Vahelaid	14.09.1923 (95)
Einar Johannson	25.09.1932 (86)	Eldor Feliks Ausla	14.09.1925 (93)

HÜVASTI – VAPPER GRENADER!

14. juunil 2018 lahkus meie hulgast Mihhail Bendt, rahvusvahelise „Wiking“-diviisi hulka kuulunud legendaarse pataljon „NARVA“ endine võitleja. 21. juunil 2018 saatsime mitmete aumärkide kandjat, ustavat sõpra, lahingutes raskelt haavatud kamraadi, kindlameelset võitlejat tema viimsele puhkepaigale Tartus. Head kamraadi oli ära saatmas tema perekonna rahulasse pereliikmeid, rohkesti sõpru ja võitluskaaslasi.

Puhka, julge kotkas – Haua põhja Sul tänu

Kangelasvend – head und!

Kamraadid Eesti Vabadusvõitlejate Liidust

**IGAVENE RAHU ANNA NEILE, ISSAND, SA
JA VALGUS LÕPMATA PAISTKU NEILE**

Infolehe toimetus: H. Piiber-toimetaja, fotod–A. Leinpere, teostus–Grano Digital AS, küljendaja-R. Põldar

Eesti Vabadusvõitlejate Liit

Aadress: Toompea 8, Tallinn, 10142

Kontakt: Tel. 666 04 30

e-post: vabadusvoitlus@hot.ee

http://www.hot.ee/vliit/